

Tutkimussuunnitelma

Lastensuojelu lapsen etuna? Lapsen hyvinvoinnin arviointi lastensuojelussa ja sen rajapinnoilla

Sosiaalialan osaamiskeskusten ja Tampereen yliopiston lastensuojelun tutkimusryhmän konsortiohanke

Kokonaisuuden johtaja Pirjo Marjamäki, Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca ja tutkimuksesta vastaava professori Tarja Pösö, Tampereen yliopisto

Tutkimuksen tehtävä

Tutkimuksen tavoitteena on valottaa sitä, millaisia tulkintoja lapsen hyvinvoinnista ja lastensuojelun tehtävästä käytetään ja vahvistetaan tilanteissa, joissa lapsen tarvetta lastensuojelutoimenpiteisiin arvioidaan. Tarkastelu kohdistetaan tilanteisiin, joissa lapsen ottamista lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun pohditaan.

Tutkimusta ohjaa ekologis-systeeminen päätöksenteko- ja vaikuttavuuskehys, jonka pohjalta tulkintoja lähestytään ammattilaisten, asiakkaiden ja organisaatioiden toiminnallisessa systeemissä. Hyvinvoinnista ollaan kiinnostuneita niin faktuaalisina (tulkinnat hyvinvoinnin tilasta, puutteista ja muutoksista) kuin normatiivisina tulkintoina (lapsen edun mukaiset tulkinnat hyvinvoinnista ja muutoksista).

Ekologis-systeemisen kehyksen mukaisesti tutkimustehtävä jaetaan kysymyksiin, joista osa kohdistuu ammattilaisiin, asiakkaisiin (lapset ja heidän vanhempansa ja läheisensä), organisaatioihin (ml. palvelujärjestelmä) ja arviointeihin (arviointi toimintana).

Tarkennetusti vastauksia etsitään seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Millaiseen tulkintaan lapsen hyvinvoinnista ja lapsen edusta ammattilaiset sitoutuvat tehdessään arviointia ja mitkä tekijät ohjaavat tuota arviointia silloin, kun ammattilaiset ratkaisevat lapsen ottamista lastensuojelun toimien piiriin?
- 2) Miten spesifit lapsen tilanteen ja sen seurannan arviointimenetelmät vaikuttavat lapsen hyvinvoinnin arviointiin ja millaista tietoa hyvinvoinnista ja lastensuojelun toimien vaikutuksista ne tuottavat?
- 3) Millaista tulkintaa lapsen hyvinvoinnin ja lapsen edun arvioinnista ja lastensuojelulta vaadittavista toimista lastensuojelun asiakkaat painottavat tilanteissa, joissa lapsen ottaminen lastensuojelun asiakkaaksi on esillä?
- 4) Miten lastensuojelun ammattilaisten arviointeja ja arvioinnin vaikutuksia ohjataan ja seurataan organisaatiotasolla ja palvelujärjestelmien rajapinnoilla ja millaista tietoa ne tuottavat lasten hyvinvoinnin arvioinnista ja lastensuojelun tehtävästä?

Tutkimuksen tehtäväasettelua ohjaa hypoteesina näkemys siitä, että arvioinnin käytännöt vaihtelevat työntekijöittäin, toimistoittain ja alueittain. Samoin että ne sisältävät sekä systemaattisten menetelmien käyttöä että ammatilliseen tottumukseen ja organisaatiokohtaisiin tapoihin pohjautuvia menetelmiä. Oletus on myös se, että tulkinnat hyvinvoinnista ja lapsen edusta vaihtelevat edellä kuvulla tavalla ja lisäksi ammattilaisten henkilökohtaiset tekijät vaikuttavat (kuten tieto, osaaminen, arvot ja tunteet).

Vaikka oletamme, että lapsen hyvinvoinnin ja sen muutoksen arvioinnin käytäntöjä on vaihtelevasti, lähdemme siitä käsityksestä, että niitä on kaikkialla lastensuojelussa ja sen rajapinnoilla. Siksi ei keskitytä pelkästään esimerkiksi ajankohtaisesti esillä olevan systeemisen lastensuojelun tarkasteluun vaan edetään avoimemmin perustyn käytäntöjä tunnistaen. Ammattilaisten käytössä olevat arviointiskeemat voivat tulla arvioinnin pohjana käytettävistä lomakkeista ja asiakastietojärjestelmien rakenteesta ja vaikutusten arviointi voi olla osa tiimityöskentelyn rytmitystä. Tällainen käytäntöjen moninaisuutta tunnistava ja niihin sitoutuvan tulkinnallisuuden ja teoreettisuuden ymmärtäminen ohjaa tutkimustehtävien tarkastelua.

Perustavanlaatuinen oletus on lisäksi se, että lasten hyvinvoinnin arviointiin ja muutoksen tarkasteluun pysähtyminen tukee lastensuojelun käytäntöjä ja käynnissä olevia kehittämishankkeita ja kääntäen.

Yhteistyöverkosto ja käytäntöyhteys

Hanke toteutetaan osana laajoja, eri puolella Suomea paraikaa toteutettavia, sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamia kehittämishankkeita (Tuki oikeasta paikasta - Länsi-Suomen lastensuojelun monialainen vahvistaminen, MONNI – Lastensuojelun monialainen kehittäminen Kanta-Hämeessä, Pirkanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla TOP, Tulevaisuuden lastensuojelu Etelä-Suomen toiminta-alueella ja LUMO – Lastensuojelun uudistaminen monialaisesti, Itä- ja Keski-Suomi sekä mahdollinen Pohjois-Suomen hanke). Näiden tavoitteena on varmistaa haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten oikeus saada parhaaseen mahdolliseen tietoon pohjautuvaa tukea.

On kyse peruskysymyksiä esittävän tutkimuksen integroinnista kehittämistyöhön ja kääntäen. Kehittämishankeyhteys tuo laajan alueellisen kirjon ja olemassa olevat rakenteet niin tutkimuskysymysten hiomisessa, tutkimusaineiston hankinnassa kuin tutkimustulosten keskustelemissa ja käytönotossa. Se myös alleviivaa valitun aiheen ajankohtaisuutta ja tärkeyttä sosiaalityön käytännöissä.

Tutkimushankkeen suunnittelua on ohjannut näkemys siitä, että tämän alle 2-vuotisen tutkimuskonaisuuden jälkeen on mahdollista edetä esitykseen siitä, miten lapsen hyvinvointi on arvioitavissa ja hyvinvoinnin muutos seurattavissa riittävän yhdenmukaisesti ottaen kuitenkin huomioon lasten asiakkaaksi tulotilanteiden, paikallisten ja alueellisten palvelujärjestelmien ja organisaatioiden sekä ammattilaisten erot. Kyse olisi tutkimukseen perustuvan käytäntösuosituksen tekemisestä, joka edellyttää laajempaa testausta ja kokeilua sekä sen konseptin tarkkaa miettimistä.

Tutkimuksen toteutus

Tutkimusaineisto kerätään sosiaalialan osaamiskeskusten alueilta niin, että tutkimuksessa päästään tarkastelemaan kunta-, organisaatio- ja aluekohtaisia eroja. Tutkimuksessa kerätään määrällistä ja laadullista metodologiaa yhdistäviä kysely-, ryhmähaastatteluaineistoja ja muuta aineistoa (mm. arviointien pohjana olevat lomakkeet ja ohjemateriaalit).

Tutkimusryhmä koostuu viidestä tutkijasta, tutkimusassistentista ja tutkimusjohtajasta. Ryhmä työskentelee tiiviissä yhteistyössä vuosina 2020–22 toteutettavien koko maan kattavien lastensuojelun kehittämishankkeiden kanssa. Hankkeiden toteuttaminen on organisoitu sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueille (YTA) ja niiden toteuttamisesta vastaavat sosiaalialan osaamiskeskukset. Tutkimuksen konsortiorakenne varmistaa tämän yhteistyön toteutumisen.

Tutkijaryhmä työskentelee välittömässä yhteydessä sosiaalialan osaamiskeskuksen kanssa. Osaamiskeskusten ja tutkimusryhmän välille muodostetaan ohjausryhmä, joka seuraa tutkimuksen toteutumista. Yhteistyörakenne lastensuojeluhankkeessa työskentelevien kehittämispäälliköiden ja suunnittelijoiden kanssa tarkennetaan myöhemmin.

Tutkimuksen hallinnollinen kotipaikka on Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca, joka toimii Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin (HUS) yhteydessä. HUS/Socca tarjoaa tutkimukselle hallinnollisen kotipesän ja myös tutkimuksen vaatimat fasilitetit (tapaustutkimus). Socca vastaa valtionavustuksen käytöstä ja sen delegoinnista Tampereen yliopistolle. Socca kutsuu koolle tutkimusryhmän ja sosiaalialan osaamiskeskusten yhteisen ohjausryhmän ja huolehtii sen toiminnasta (sisäisestä ja ulkoisesta viestinnästä, tapahtumien organisoinnista ja tarvittaessa tehtävien ja roolien selkiyttämisestä).

Lisätietoja

Professori **Tarja Pösö**

Tampereen yliopisto

puh. 050 433 6258

tarja.poso et tuni.fi

Johtaja **Pirjo Marjamäki**

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca

040 334 6401

pirjo.marjamaki et hus.fi